

Forsvarsdepartementet
Boks 8126 Dep
0032 OSLO

Trondheim, 17.12.2021

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2021/10867

Saksbehandler:
Terje Domaas

Tilleggsuttalelse – Høring av forskrift om skyte- og øvingsfelt i sjø

Innledning

Den eksisterende skyte- og øvingsfeltstrukturen består av 87 felt langs kysten fra Oslofjorden og videre til Kvæangen ved Finnmarkskysten. Forslaget innebærer å videreføre 38 av de nåværende skyte- og øvingsfeltene i sjø (SØF), at det etableres 12 nye og at 49 felt avvikles. Forslaget innebærer opprettelse av åtte nye felt ved Finnmarkskysten og en utvidelse av nåværende feltstruktur for Luftforsvaret ved Halten.

I vår høringsuttalelse til forskriften 03.12.2021 har vi presisert at Forsvarets SØF må ha en tillatelse etter forurensningsloven, i likhet med skyte- og øvingsfelt på land. I tillegg til forurensning vil forskriften om SØF også berøre andre viktige miljø- og naturmangfoldinteresser, som ikke berøres av forurensningsloven. Vi vil derfor i en tilleggsuttalelse supplere vår tidligere uttalelse for disse fagområdene.

Miljødirektoratet har tidligere hatt dialog med Forsvaret om arbeidet med SØF, og ga i brev 30.01.2020 en tilbakemelding om potensielle sambrukskonflikter ut fra våre ansvarsområder. I vår tilbakemelding understreket vi at det i planleggingen av SØF må legges stor vekt på en kunnskapsbasert forvaltning. Der det avdekkes overlappende arealbruksinteresser mellom Forsvarets aktiviteter og frilufts- og miljøinteresser som ikke kan løses gjennom sambruk, er det viktig at de beslutningene som tas knyttet til aktivitet og avgrensning bygger på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for frilufts- og miljøinteresser i de aktuelle områdene.

Merknader til forskriften

Forslag til forskrift om skyte- og øvingsfelt i sjø § 6 om miljøhensyn sier at *Forsvaret skal søke å unngå skyteøvelser i perioder og områder med restriksjoner for bruk av hensyn til miljø*. Videre i andre avsnitt: *Dersom det gjøres unntak fra begrensninger angitt i første ledd skal Forsvaret utarbeide en skriftlig vurdering av behovet og de alternativer som er vurdert*. Miljødirektoratet mener det må tas inn en tilføyelse i bestemmelsen om at en slik vurdering må gjøres **i samråd med miljømyndighet**. Det er viktig at unntak fra restriksjoner i skytefeltinstruksen gjøres med bakgrunn i en dialog med miljømyndighet, og ikke kun som en intern vurdering i Forsvaret.

§ 7 i forslag til forskrift sier at *det skal utarbeides en skytefeltinstruks for hvert enkelt skyte- og øvingsfelt*. Miljødirektoratet forventer at det ved utarbeiding av skytefeltinstruks legges til grunn et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Vi deltar gjerne i en dialog om hvordan dette bør gjøres.

Tematiske merknader knyttet til berørte interesser

Arealbruk

En videreføring av 38 SØF og etablering av 12 ny vil medføre en betydelig utvidelse av Forsvarets forbudsområder i sjø, en 43 prosents økning av arealet i forhold til dagens SØF. Størrelsen på forbudsområdene er av et slikt omfang at presset på andre kystnære områder knyttet til bl.a. havbruk og annen aktivitet vil øke.

I Stortingsmeldingen Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene (Meld. St. 20 (2019-2020)) beskrives en forventning om en samordna og langsiktig tenking på bruken av arealene. Som beskrevet i høringsnotatet i kap. 4.2.9 skal forvaltningsplanene for havområdene klargjøre overordnede rammer, samordning og prioriteringer i forvaltning av havområdene. Som grunnlag for dette blir det i arbeidet med faglig grunnlag beskrevet utvikling og konsekvenser av aktiviteter i havområdene slik at man kan se disse i forhold til hverandre og i forhold til miljøverdi. Skytefelt er en av aktivitetene som trenger arealer i havområdene. For å kunne ta med vurderinger i forhold til skytefelt i forvaltningsplanarbeidet er det viktig at behov for arealer og konsekvenser av aktiviteten blir godt beskrevet og at denne informasjonen blir tilgjengeliggjort for Faglig forum.

Det er positivt at det i høringsnotatet til forskrift om SFØ i kapittel 6.11 er pekt på hensynet til særlig verdifulle og sårbare områder (SVO-områder) i norske havområder og at kunnskapen om områdene skal inkluderes i skytefeltinstruksene. Det foreligger en beskrivelse av miljøverdier i foreslåtte SVO som vil være relevant som grunnlag for skytefeltinstruksene. Vi gjør oppmerksom på at det pågår en prosess med å vurdere endringer i SVO. Dette blir antagelig ferdigstilt i neste forvaltningsplan som er planlagt i 2024.

Med tanke på øvrige viktige interesser i områdene som her foreslås båndlagt, vil Miljødirektoratet understreke viktigheten av at hensynet til andre interesser må bli tilstrekkelig ivarettatt. Dette bør skje gjennom nødvendige utredninger/konsekvensutredninger med tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og involverende prosesser ifm. utarbeiding av skytefeltinstrukser for de enkelte SØF.

Verneområder

Flere skyte- og øvingsfelt i sjø overlapper geografisk eller ligger nært områder som er vedtatt vernet eller foreslått vernet i medhold av naturmangfoldloven. Det gjelder både felt som er anbefalt avviklet, videreført og nyetablert.

Når det gjelder eksisterende verneområder, har hvert enkelt område en egen verneforskrift med bestemmelser som regulerer bruken av området. Verneforskriftene varierer fra område til område. For å være sikker på hvilke bestemmelser som gjelder i et verneområde, må man se på

verneforskriften for det enkelte verneområdet. For utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde, gjelder naturmangfoldloven § 49.

I arbeidet med nye verneområder gjennomføres egne verneplanprosesser for de enkelte områdene. Dette er prosesser som Forsvarsbygg og Forsvarsdepartementet involveres i. Arbeidet med nye verneområder i sjø knytter seg særlig til arbeidet med marint vern.

Vi viser til nærmere informasjon om verneområder i Naturbase:

<https://www.miljodirektoratet.no/verktoy/naturbase/>

I Naturbase finnes bl.a. informasjon om grenser og forskrifter for verneområder, samt informasjon om såkalte restriksjonsområder (områder med forbud mot ferdsel, lavtflyging eller landing). I tillegg finnes informasjon om foreslåtte verneområder hvor det er meldt oppstart av planarbeidet. For slike områder gjelder naturmangfoldloven § 44 (tiltak ved igangsatt saksbehandling).

Vi legger til grunn at de nødvendige hensyn knyttet til eksisterende og planlagte verneområder innarbeides i skytefeltinstrukser.

I forbindelse med planlegging av nye verneområder er det behov for kartlegginger i sjø. Det kan også være aktuelt i eksisterende verneområder, hvor det i tillegg kan være behov for å gjennomføre ulike tiltak for å ta vare på verneverdiene.

Sjøfugl

Vi viser til vårt brev av 30.01.2020 til Forsvarsbygg som bl.a. redegjør for status for sjøfugl i Norge. I høringsnotatet fra Forsvarsdepartementet gis det inntrykk av at verneområder hvor sjøfugl er vernemotiv skal hensyntas i forskriften og tilhørende skytefeltinstrukser. Det er bra. Imidlertid er det mange viktige funksjonsområder for sjøfugl som ikke er vernet og som er like viktige å hensynta i denne sammenhengen.

I dette høringsforslaget er det særlig områdene fra Trøndelag og nordover hvor det er konfliktpotensiale med foreslåtte skyte- og øvingsområder og viktige funksjonsområder for sjøfugl. Vedlegg 3 i høringen (konfliktvurderingstabell) synliggjør etter vårt syn for lite konfliktpotensiale med sjøfugl. Noe av det som vil avgjøre graden av konflikt er årstid for skyte- og øvingstidspunktet, intensitet og omfang. En del av disse stressfaktorene vil normalt ikke kunne inngå i vår eventuelle utslippstillatelse knyttet til forurensningsloven (ref. vårt brev av 3.12.2021 til Forsvarsbygg), men knyttes til for eksempel forstyrrelse og skremming fra hurtiggående båter under øvelsene. Slike hensyn må ivaretas i skytefeltinstruksene. Hvilke skytefelt dette er og graden av konfliktpotensiale kan vi komme nærmere tilbake til.

Det finnes en del kunnskap om disse viktige funksjonsområdene, bl.a. i ulike databaser tilgjengelig på Internett. Imidlertid vil en direkte kontakt med de forskningsmiljøene som er ansvarlige for overvåkingen og kartleggingen av sjøfugl gi en mye bedre innsikt i hvordan skade på sjøfuglbestandene kan unngås eller reduseres mest mulig. Vi oppfordrer derfor til at dere oppretter dialog med disse i forbindelse med den kommende planleggingen.

Truede arter og naturtyper i sjø

I forslaget til forskrift i § 6 settes det krav til miljøhensyn, mens det i § 7 skal utarbeides instruks for det enkelte skyte- og øvingsfelt.

Miljøhensyn må legges inn i hvert enkelt felt og instruks, som også nevnt i høringsnotatets punkt 5.2. Det vil være perioder av året som er mer sårbare enn andre, særlig vil dette gjelde fugl. Skytefeltinstruksene må da bygge på at aktiviteten tar hensyn til biologisk mangfold, herunder sårbare perioder og sårbare arter og naturtyper. Dette må gjøres med gode og oppdaterte data.

Miljødirektoratet vil kunne bistå på å skaffe eksisterende data for utarbeidelse av en instruks med miljøhensyn. For noen naturtyper kan det imidlertid bli nødvendig å foreta en kartlegging for å skaffe slike forvaltningsrelevante data. Stortinget har i Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold*, bedt om et sett marine forvaltningsrelevante naturtyper, etter bestemte kriterier. Dette er nå under arbeid i samarbeid med NIVA, Havforskningsinstituttet og NGU, og det blir publisert som Miljødirektoratets instruks marine naturtyper i løpet av 2022. Naturtypen **Korallrev** vil være av de som vil inngå her.

Korallrev er også under vurdering som **utvalgt naturtype** etter naturmangfoldlovens § 52, der det skal tas særskilt hensyn for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand. Høring av dette er under forberedelse av Klima- og miljødepartementet.

Det står i høringsnotatet at (sitat) *"I en avstand på minst 500 meter fra nærmeste registrerte korall-, svamp-, sjøfjær- og/eller kalkalgeforekomst vil det ikke gjennomføres detonasjoner."* Korallrevene er sårbare for fysisk påvirkning som ankring og tråling, og antagelig gjelder dette også trykk/eksplosjoner. På bakgrunn av de påvirkninger som aktiviteten skaper, må Forsvaret sikre at det blir tilstrekkelig avstand slik at det ikke blir negative konsekvenser. Dette må gjøres ved hjelp av marin kompetanse på naturtyper og med Forsvarets kompetanse på egen aktivitet og påvirkning. Bruk av synkemineraler antas særlig å være konfliktfylt i nærheten av korallrev.

Man vet ikke nok om hvor korallrevene ligger. Korallrev har pr. nå, for hele landet med kontinentalsokkelen, et såkalt nøkkeltall med hensyn til kjente kartlagte forekomster på 5. Det betyr at man ikke kjenner mer enn 20% av antatt totalforekomst. På kysten er dette tallet lavere, mens det i Trondheimsfjorden og Oslofjorden regnes til å være ca. 2, altså at man kjenner 50%. Det kommer stadig mer data på plass, men dette vil ta en del tid og er også svært kostbart da korallrev lever på dypt vann. Før man klarer for aktivitet som kan skade naturtyper som korallrev, må konflikten avdekkes av Forsvaret ved kartlegging fra HI, NGU eller annen tilsvarende kompetanse.

Naturtypen er beskrevet av Artsdatabanken <https://artsdatabanken.no/Pages/171900/Korallrev>

Friluftsliv

Ved aktivitet i skyte- og øvingsfeltene er konfliktpotensialet mot friluftslivsinteressene generelt størst for de mest kystnære sjøområdene og i strandsonen på øyer/holmer og fastland som kan bli berørt.

Vi ser at grensene for flere av de kystnære SØF er justert i forhold til de utkastene vi har sett tidligere. Dette er positivt når det gjelder hensynet til friluftslivsverdiene. Det er samtidig viktig at kommunenes egen kartlegging og datasett i Naturbase om friluftslivsinteresser legges til grunn ved utarbeiding av instruks for det enkelte skyte- og øvingsfelt.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Steinulf Hoel
seksjonsleder

Terje Domaas
seniorrådgiver